

УДК 336.717

Кожедуб Олександр Володимирович

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

***Анотація.** У статті розкривається сутність поняття "ресурсна база банку" та пропонується власне визначення даного поняття. Проаналізовано обсяги та динаміка ресурсної бази банків України за період 2013-2018 рр. Визначено найбільші чинники впливу зменшення обсягів ресурсної бази банків у кризовий період 2014-2015 рр.*

***Ключові слова:** ресурси банку, ресурсна база банків, власний капітал, зобов'язання, кошти фізичних осіб.*

Постановка проблеми. Сучасний стан української економіки вимагає підвищення ефективності діяльності банківської системи, особливо в умовах прагнення України до європейського та світового економічного простору. Безпосередньо ефективність діяльності банків в першу чергу залежить від постійного вдосконалення теоретичного підґрунтя, нарощування обсягів та оптимізації структури ресурсної бази банків України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у розвиток і вдосконалення сутності поняття "ресурсна база банку" здійснено такими авторами, як Васюренко О.В., Вовчак О.Д., Вожжов А.П., Волохата К.О., Дзюблюк О.В., Мороз А.М., Руцишин Н.М., Савлук М.І. та іншими. Однак в умовах мінливості внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, важливим чинником стабільності банківської

системи України є вдосконалення понятійного апарату та контролю за динамікою обсягів ресурсів банку, що актуалізує потребу подальшого дослідження зазначених питань.

Мета статті полягає у аналізі окремих теоретичних розробок щодо поняття "ресурсна база банку" та визначенні чинників, які можуть значно впливати на обсяги й динаміку ресурсної бази банків України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Саме поняття "ресурс" має походження від французького "*resources*", що має декілька тлумачень, а саме як "засоби", "запаси" або "можливості". Зміст понять "ресурсна база банку" і "ресурси банку" визначаються науковцями тотожними, ідентичними. Звичайно, в нашому випадку мова буде йти про ресурси банків а не центральних банків, й тільки про грошові ресурси або фінансові ресурси, тому, як цілком зрозуміло, що банк окрім фінансових ресурсів у своєму розпорядженні має кадровий ресурс (персонал банку), матеріально-технічний ресурс та інші допоміжні ресурси банку, які не є предметом нашого дослідження.

У науковій літературі існує багато різноманітних тлумачень поняття "ресурсна база банку" або "ресурси банку", що говорить про відсутність уніфікації даного питання серед науковців. Так, на думку Вождова А.П. поняття "ресурсна база банку" визначається як "... сукупність різних форм та видів ресурсів, що знаходяться у розпорядженні банку та використовуються ним для забезпечення виконання стратегічної мети і оперативних цілей та завдань своєї діяльності..." [1, с.117]. На нашу думку, таке визначення цілком є логічним, тому що стосується всієї сукупності ресурсів банку, як грошових так і допоміжних, які на думку автора повинні підпорядковуватися стратегічним та тактичним цілям банку, а також завданням поточного маркетингу.

Відомі науковці в банківській сфері (Мороз А.М., Савлук М.І.) визначають поняття "ресурси банку" як "...сукупність коштів, що є у його

розпорядженні та використовуються для виконання активних операцій" [2, с. 384]. Як видно з даного визначення, мова йде виключно про грошові ресурси, які банк використовує в активних операціях. На нашу думку, таке визначення може частково звужувати використання банківських ресурсів, так як банківська діяльність не обмежується активними операціями, хоча безперечно вони є визначальними.

Майже тотожне визначення "ресурсів банку" дає професор Дзюблюк О.В., який трактує їх як "... сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій" [3, с. 81]. У даному визначенні автори розповсюджують використання банківських ресурсів крім кредитних на інвестиційні та інші активні операції банків. На нашу думку, таке визначення більш широке в частині використання та розпорядження ресурсами банку, а також послідовне, оскільки всі перелічені вкладення банків мають одну спільну рису – отримання банківського прибутку, що також є стратегічним завданням будь якого банку.

На нашу думку, найбільш ємне та вдале визначення поняття "ресурси банку" надано в навчальному посібнику Васюренка О.В. та Волохатої К.О. які тлумачать їх як "...сукупність грошових коштів, які є у розпорядженні банку і використовуються для забезпечення його діяльності" [4, с. 72]. Дане визначення є більш універсальним, не обмежує напрями використання ресурсів банку тільки кредитними або інвестиційними операціями, а говорить про будь-яке їх використання "для забезпечення його діяльності".

Враховуючи вище викладене, нами пропонується власне визначення поняття "ресурсна база банку" або "ресурси банку". Ресурсна база банку це – всі наявні грошові кошти банку, які надійшли з різних джерел і складають пасив його балансу та які банк використовує в усіх напрямках своєї діяльності.

Ресурсна база банків відіграє важливу роль у діяльності та функціонуванні банків. Зосередимо нашу увагу в цьому дослідженні на обсягах ресурсної бази банків України та його динаміці за останніх сім років (табл. 1).

Таблиця 1

Ресурсна база банків України станом на 1 січня 2013-2019 рр.

(млн. грн.)

Показники Дата	Власний капітал	Зобов'язання			Ресурсна база
		Усього, в т.ч.	суб'єктів господарювання	фізичних осіб	Усього
01.01.2019 р.	154 960	1 204 743	406 367	508 457	1 359 703
01.01.2018 р.	161 108	1 172 723	403 955	478 100	1 333 831
01.01.2017 р.	123 784	1 132 515	369 913	437 152	1 256 299
01.01.2016 р.	94 913	1 157 656	360 453	399 841	1 252 569
01.01.2015 р.	148 062	1 168 655	295 472	422 733	1 316 717
01.01.2014 р.	192 598	1 084 909	261 021	441 892	1 277 508
01.01.2013 р.	170 196	956 983	227 725	369 906	1 127 179

Джерело: складено автором на основі [5]

На основі наведених даних можна зазначити, що за останні сім років (у період з 01.01.2013 р. до 01.01.2019 р.) ресурсна база банків України збільшилася в сумарному вимірі на 232 524 млн. грн. або на 20,63 %. Приріст ресурсної бази відбувався у всіх зазначених періодах, за виключенням 2015 р., коли падіння обсягів ресурсної бази до попереднього року в сумарному вимірі склало 64 148 млн. грн. або на 4,87 %. Причиною такого падіння у 2015 р. було значне зменшення власного капіталу на 35,89 % або на 53 149 млн. грн. по відношенню до попереднього 2014 року, а також зменшення коштів фізичних осіб у складі зобов'язань банків на 5,41 % або на 22 892 млн. грн. При чому, обсяги кошти фізичних осіб скоротилися також і у 2014 р. на 19 159 млн. грн. або 4,33 % до 2013 р. Такий тренд наглядно нами зображено на рис. 1. Кошти суб'єктів господарювання, на відміну від коштів фізичних осіб, демонструють

постійну позитивну динаміку зростання, що вказує на більшу стійкість їх до валютних коливань та системних шоків банківської системи.

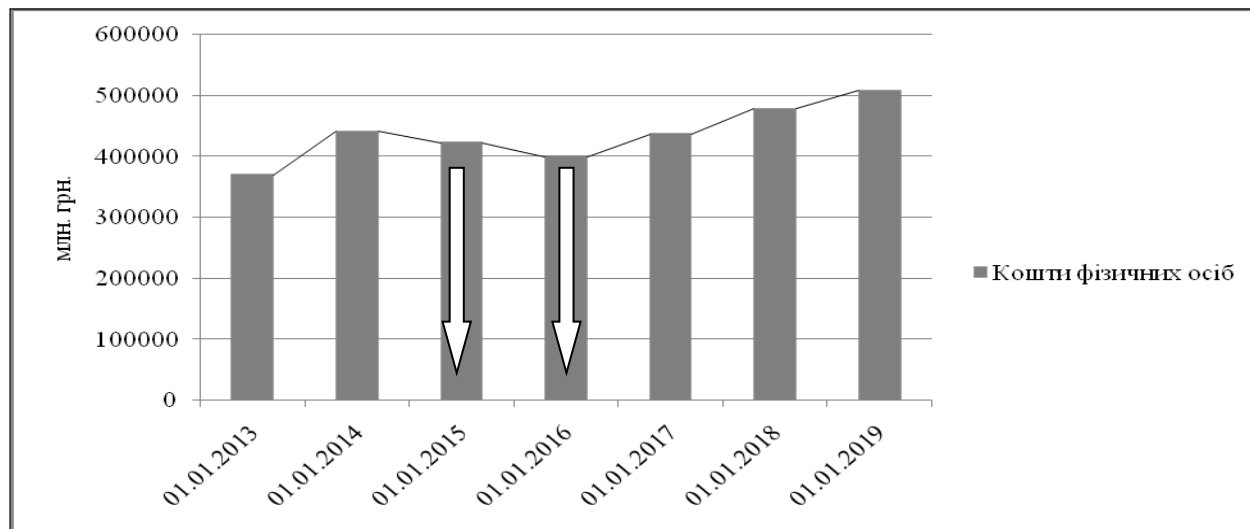

Рис. 1. Кошти фізичних осіб у структурі зобов'язань банків України

Джерело: побудовано автором на основі [5]

У 2014-2015 рр. відбувалося різке падіння курсу долар США/гривня. Станом на 01.01.2014 р. офіційний курс НБУ був визначений 1 долар США = 7,9930 грн. [6]. Наприкінці 2014 р., станом на 31.12.2014 р. 1 долар США = 15,7685 грн., тобто гривня девальвувала за один фінансовий рік на 97,3%. За 2015 звітний рік девальвація гривні склала ще 52,2 % (станом на 31.12.2015 р. 1 долар США = 24,0006 грн.), при цьому споживчі ціни також зросли на 43,3% [7], що і в сукупності призвело до відтоку строкових депозитів у національній валюті і часткову їх трансформацію у валютні депозити, і засвідчило часткову втрату довіри населення до банківської системи. Починаючи з 26.02.2015 р., коли курс долара США по відношенню до гривні досяг свого максимуму (1\$ = 30,0101 грн.), НБУ вдалося вгамувати валютний ринок, укріпити гривню ще станом на 10.03.2015 р. до рівня 1\$ = 21,7357 грн. і в підсумку повернути позитивний тренд зберігання коштів фізичних осіб у банках, що прослідковується з динаміки 2017-2018 рр. на рис.1. Окрім валютних коливань, причинами значного падіння або уповільнення зростання ресурсної бази банків,

особливу в частині власного капіталу, у 2014-2016 рр. стали дії НБУ з "очищення банківського сектору", які супроводжувалися виведенням з фінансового ринку недобросовісних та неплатоспроможних банків, а також збитковість банківської діяльності та величезні відрахування до резервів у цей період. Тільки за 2014-2016 рр. банківська система України офіційно скоротилася на 86 банківських установ, що значно скоротило власний капітал банківської системи України та призвело до отримання збитків майже на 315 млрд. грн.

Висновки. Проведений аналіз окремих теоретичних розробок щодо поняття "ресурсна база банку" показав відсутність уніфікації даного питання серед науковців та став підґрунтям формулювання власного визначення поняття "ресурсної бази банку". На нашу думку, ресурсна база банку це – всі наявні грошові кошти банку, які надійшли з різних джерел і складають пасив його балансу та які банк використовує в усіх напрямках своєї діяльності.

Крім цього, проаналізувавши тренд динаміки ресурсної бази банків України за період 2013-2018 рр., вважаємо, що головними чинниками падіння або уповільнення зростання обсягів ресурсів банківської системи України в період 2014-2016 рр. стали: значні валютні коливання, неконтрольовані зростання споживчих цін, значне скорочення банківських установ, зростання відрахувань до резервів і як наслідок збільшення збитковості банківської системи, початок воєнних дій на Сході України, макроекономічні та політичні шоки.

Література

1. Вожжов А.П. Формування ресурсів комерційних банків / А.П. Вожжов // Фінанси України. 2003. № 1. С. 116-124.

2. Банківські операції: Підручник / М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна, [та ін.]; за ред. А.М. Мороз. 3-є вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2008. 608 с.
3. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: Вид-во ТНЕУ "Економічна думка", 2009. 696 с.
4. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. Посібник / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. К.: Знання, 2006. 463 с.
5. Показники банківської системи. Основні показники діяльності банків / Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
6. Офіційний курс валют / Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search/form/period>
7. Річний звіт НБУ за 2014 -2017 рр. / Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58023